

TALABALARGA ILMIY DIDAKTIK ATAMALARNI TAQDIM ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Islomov Nurtoy Nomoz o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti “Pedagogika” kafedrası o'qituvchisi

Didaktik usullar - didaktik maqsad va vazifalarga erishish uchun o'qituvchi va talabalarning birgalikdagi nazariy va amaliy faoliyati yo'llari.

Hozirgi vaqtda didaktik olimlar o'qitish usullarini ma'lum mezonlarga ko'ra tasniflash masalasida bir fikrga kelishmagan. Ta'lim usullari noaniq tarzda tasniflanadi. Kasb-hunar turlarini aks ettiruvchi tasnif ko'proq mos keladi. Bunda o'quv jarayonidagi metodlarni besh guruhga bo'lish mumkin:

A) Axborot-nazariy o'qitish usullari - o'quv materialini og'zaki mantiqiy yaxlit taqdim etish (yaxlit og'zaki taqdimot), dialogik tarzda tuzilgan og'zaki taqdimot (suhbat), hikoya, tushuntirish, muhokama qilish, jamoaviy usul, maslahat, audio-video ko'rsatish, ko'rsatish.

b) Amaliy va operativ o'qitish usullari - mashqlar, treninglar, algoritmlar, "men shunday qil", masalani yechish, tajriba, tajriba, pedagogik o'yin (kognitiv yoki biznes).

V) O'qitishning izlanish va ijodiy usullari - kuzatish, tajriba, eksperiment, Sokratik suhbat, labirint, "aqliy hujum", "akvarium", "o'ylash, tinglash, taklif qilish", jamoaviy usul, ijodiy dialog, muayyan vaziyatlarni tahlil qilish (muammoli, oddiy, atipik) .

G) Talabalarning mustaqil ish usullari - o'qish (darslik va boshqa o'quv qurollari bilan ishlash), dasturlashtirilgan simulyator, videotasvir, tekshirish, tinglash, qayd qilish, mashqlar, masala va muammoli vaziyatlarni yechish, tajriba, tajriba.

e). Nazorat va baholash usullari - dastlabki imtihon, "ekspres", "blits", og'zaki taqdimot, o'rindiqdanda javob (dars davomida), test, tajriba, mashqlar, og'zaki so'rov, test, dasturlashtirilgan nazorat, seminar.

Taklif etilayotgan usullar guruhlari barcha o'quv fanlarida, albatta, har xil intensivlik darajasida qo'llanilishi mumkin.

Ular turli funktsiyalarni bajaradilar (ba'zan bir vaqtning o'zida bir nechta), shuning uchun ular turli didaktik maqsadlarda ishlatilishi mumkin.

Quyida o'qitish usullari guruhlari batafsil ko'rib chiqiladi.

Birinchiidan, ta'limning nazariy va informatsion usullari. Bu guruh o`qitish metodikasi vazifasi o`qituvchilar va talabalarga yangi ilmiy bilimlarni o`zlashtirish, ular bilan mavjud bilimlar majmuasi o`rtasida aloqalarni shakllantirishdan iborat. Bu nazariy o`qitish usullari. Bilim manbai - ustoz so'zi, videotasma.

Ikkinchiidan, nazariy usullar asbob-uskunalar, mexanizmlar, qurilmalar yoki agregatlarning ishlash printsipi va joylashishini, ularning ishlash ko'rsatkichlarini, normativ hujjatlarning asosiy ko'rsatkichlarini tushuntiruvchi nazariy masalalarni o'rganish uchun mo'ljallangan. Darsda shakllangan bilimlar amaliy ish mazmunini tushunish uchun yetarli bo'lishi kerak. Uchinchiidan, o'quv materialini og'zaki mantiqiy izchil taqdim etish. Ushbu og'zaki usul didaktik maqsadni dars mavzusida etarlicha hajmli va hajmli, murakkab yoki sodda, mantiqiy aniq qurilgan ilmiy muammoni (savolni) ochib berish uchun qo'yilganda qo'llaniladi. Usulni qo'llash talabalarni yangi nazariy bilimlar bilan boyitish, ular tomonidan ifodalangan bilimlar bilan aloqa o'rnatish, tahliliy faoliyatga yo'naltirish, mustaqil ish uchun yo'nalishni taklif qilish imkonini beradi.

Ilmiy adabiyotlarda beshta o`qitish metodi mavjud bo`lib, ularning tasnifi shunday tuzilganki, har bir keyingi usulda tinglovchilarning faolligi va mustaqilligi darajasi oshadi:

1. Tushuntirish va illyustrativ usul shundan iboratki, talabalar ma'ruzada, o`quv, uslubiy adabiyotlardan "tayyor" shaklda bilim oladilar. Universitetda bu usul talabaga katta hajmdagi ma'lumotlarni uzatishni o'z ichiga oladi.

2. Reproduktiv usul namuna yoki qoida asosida o'rganilgan narsadan foydalanishni o'z ichiga oladi. O'quv jarayonida o'quvchilar misolda ko'rsatilgan holatlarga o'xshash vaziyatlarda ko'rsatmalar, qoidalarga muvofiq harakat qilishadi.

3. Muammoli taqdimot usuli o`qituvchi tomonidan turli manba va vositalardan foydalanishdan iborat. Materialni taqdim etishdan oldin o'qituvchi muammo qo'yadi, kognitiv vazifani tuzadi, so'ngra nuqtai nazarlarni, turli yondashuvlarni taqqoslab, uni hal qilish yo'lini ko'rsatadi. Shu bilan birga, talabalar ilmiy tadqiqot ishtirokchilariga aylanadi. Ushbu yondashuv universitet amaliyotida keng qo'llaniladi.

4. Qisman-qidiruv yoki evristik (yunoncha heurisko - izlayman, ochaman) usuli yangisini ochish jarayonida qo'llaniladi. Uning mohiyati o'qituvchi tomonidan o'qitishda qo'yilgan

(yoki mustaqil ravishda shakllantirilgan) kognitiv vazifalarni hal qilish uchun faol izlanishni tashkil etishdadir. Yechim izlash o'qituvchi rahbarligida ham, evristik dastur va ko'rsatmalar asosida ham amalga oshirilishi mumkin. Ushbu usul fikrlashni faollashtirishga yordam beradi, seminarlarda bilimga qiziqish uyg'otadi.

5. Tadqiqot metodi shundan iboratki, material tahlil qilingandan, muammo va topshiriqlar tuzilgandan, qisqacha brifing o'tkazilgandan so'ng talabalar mustaqil ravishda adabiyotlar, manbalarni o'rganadilar, kuzatishlar olib boradilar va boshqa qidiruv ishlarini bajaradilar. Bu usul o'quvchilarning tashabbuskorligini, mustaqilligini, tadqiqot faoliyatida ijodiy izlanishlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib, o'qitish usullarini tanlash o'zboshimchalik bilan bo'lishi mumkin emas. U yoki bu o'qitish usulini tanlashda har safar ko'p holatlarni hisobga olish kerak. Bu, birinchi navbatda, darsda hal qilinadigan asosiy maqsad va aniq vazifalarni aniqlash kerak. Ular ko'zlangan maqsadlarga erishish uchun odatda mos bo'lgan usullar guruhini aniqlaydi. Buning ortidan kognitiv jarayonni eng yaxshi tarzda amalga oshirishning maqbul usullarini maqsadli tanlash amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Педагогика: учеб. пос. / под ред. П.И. Пидкасистого. М., 2006. Коджаспирова Г.М. Педагогика: учебник. М., 2004.
2. Педагогика: учебник / под ред. Л.П. Крившенко. М., 2006.
3. Краевский В.В., Хуторской А.В. Основы обучения. Дидактика и методика: учеб. пос. М., 2007.
4. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс: учеб. В 2 кн. М., 2001.
5. Кукушин В.С. Дидактика (теория обучения): учеб. пос. Ростов н/Д: МарТ; Феникс, 2010.